

O O S T W E S T

Dit concert kwam tot stand met financiële steun van het ministerie van OC&W en het Amsterdams Fonds voor de Kunst.

Met dank aan Donemus.

VPRO Radio 4 maakt opnamen van het concert in Amsterdam en zal deze op een later tijdstip uitzenden.

Artistieke leiding: Micha Hamel

Zakelijke leiding en productie: The Office/Anna Becker & Lucine Schipper

Geluidstechniek: Panis Musical Engineering/Jan Panis

Instrumententransport: Trom/Michel Weekhout

Als u regelmatig op de hoogte gehouden wilt worden van de activiteiten van Slagwerkgroep Den Haag, dan kunt u ons dat eenvoudig even laten weten!

Slagwerkgroep Den Haag

P/a The Office

Keizersgracht 261

1016 EC Amsterdam

tel 020.6226979

fax 020.6229081

e-mail: kantoor@euronet.nl

Slagwerkgroep Den Haag

Oost-West

Romain Bischoff *bariton*

Sepp Grotenhuis *piano*

Micha Hamel *dirigent*

Programma:

John Cage

Michel van der Aa

Param Vir

Mauricio Kagel

Six

Between (wereldpremière)

Ultimate words: Infinite song

Exotica

MICHA HAMEL

Micha Hamel studeerde orkestdirectie bij Ed Spanjaard en Jac van Steen en compositie bij Konrad Boehmer aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag. Na het afsluiten van zijn studie nam hij deel aan de compositieklas van het Tanglewood Music Center (USA), waar hij studeerde bij Mario Davidovsky en Louis Andriessen.

Zijn concertmuziek werd uitgevoerd door onder meer het Radio Kamer Orkest, het Ives Ensemble, Slagwerkgroep Den Haag, het Mondriaan Kwartet, het Nieuwe Ensemble, het Schönberg Ensemble en het Nederlands Balletorkest. Ook schreef hij veel muziek voor dans (o.a. voor Het Nationale Ballet) en theater (o.a. voor het Nationale Toneel, het Staatstheater Schwerin, Het Toneel Speelt en Maccus).

In 1994 werd hem door het Amsterdams Fonds voor de Kunst de Aanmoedigingsprijs voor Compositie toegekend.

Sinds 1993 dirigeert hij regelmatig het Schönberg Ensemble, het Nieuw Ensemble, Slagwerkgroep Den Haag en diverse ensembles in de kamermuziekserie van het Residentie Orkest. Ook heeft hij als gastdocent ensembleprojecten begeleid op de conservatoria in Den Haag (Ligeti-project '96) en Groningen. Hij was assistent-dirigent van o.a. Peter Eotvös, Reinbert de Leeuw en Edo de Waart. Met ingang van dit seizoen is Micha Hamel met ondersteuning van o.a. de eerste Bernard Haitink Beurs benoemd als vaste assistent-dirigent bij het Radio Filharmonisch Orkest.

ROMAIN BISCHOFF

De bariton Romain Bischoff behaalde zijn eerste prijs zang bij Pierre Fléta aan het Conservatorium te Luik. Daarna studeerde hij verder bij Herman Woltman aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag waar hij in 1989 het diploma van Uitvoerend Musicus behaalde. Zijn zangcoaches waren Walter Berry en Christa Ludwig. Ook studeerde hij Koor- en Orkestdirectie, o.a. in Luik en Parijs.

Romain Bischoff werkte samen met dirigenten als William Christie, Henry Lewis, David Porcelijn, Reinbert de Leeuw, Mstislav Rostropovitsch, Mauricio Kagel, Gary Bertini en Ed Spanjaard. Onder leiding van Hans Rotman zong hij tijdens de tournee en de opnamen van Mozarts *L'Oca del Cairo*. Bij de Nederlandse Opera participeerde hij in Schönbergs *Die glückliche Hand*, Strauss' *Die Frau ohne Schatten*, Schnittkes *Life with an Idiot*, Wagners *Parsifal* en Monteverdi's *L'Incoronazione di Poppea*. Tijdens het Holland Festival 1994 vertolkte Romain Bischoff de hoofdrol in de Chinese opera *The*

Michel van der Aa

Between

Michel van der Aa is in seizoen 1997/1998 *composer in residence* van Slagwerkgroep Den Haag.

"Als uitgangspunt voor de vormstructuur heb ik de 'Multiple Layers Ivory Ball' gebruikt, een oudheidkundig Chinees handwerk uit de Qing-dynastie. Binnenin een ivoren bal zijn verschillende lagen los gebikt. Elke laag is een onafhankelijke bal, opengewerkt aan de buitenkant en vrij beweegbaar. Er bestaan exemplaren met 13 individuele lagen. (zie foto)

Between gaat over muzikale gebeurtenissen die plaatsvinden tussen andere gebeurtenissen. Structuren worden opgeknijpt en andere structuren tussengevoegd. Dit speelt zich af in de grote vorm; het stuk bestaat uit vier opengebroke delen die het middelste, vijfde deeltje omringen (A, B, C, D, E, D, C, B, A). Een fictieve reis langs de dwarsdoorsnede van een bol die uit meer lagen bestaat.

Deze tussenvoegingen zijn op alle niveaus terug te vinden; zowel in de vormstructuur van de delen als in details zoals geïnterpoleerde timbreschakeringen en ingelaste ritmische verspringingen.

Tussen de opgeknijpte delen zijn op tape flarden van de omringende delen te horen. Hiermee wordt aangegeven op welk punt men zich bevindt tussen de lagen van de compositorische bol.

De klanken op de tape zijn bewerkte slagwerkgeluiden. De belangrijkste bewerking is het openknippen van de galm die is veroorzaakt door een slagwerkgeluid; er ontstaat een vacuüm waarbinnen de slagwerkers een gedeelte van hun materiaal spelen.

In het stuk worden slechts 5 toonhoogten gebruikt. Delen met toonhoogte worden afgewisseld door delen die voornamelijk op slagwerkinstrumenten met vellen gespeeld worden.

Between is gecomponeerd voor Slagwerkgroep Den Haag in opdracht van het Fonds voor de Scheppende Toonkunst."

Michel van der Aa

Mauricio Kagel

Exotica

"In *Exotica*, meer dan in mijn andere werken, vormt de radicale uitbreiding van het instrumentarium een esthetisch principe. Geluidsbronnen uit vier continenten vormen de basis voor een interpretatie die door zes uitvoerders op tokkel-, blaas-, strijk- en slagwerkinstrumenten gerealiseerd wordt. Het instrumentarium wordt zelden of nooit aangetroffen in Europese klassieke muziek of volksmuziek.

De luisteraars worden op die manier geconfronteerd met een wereld van verschillende geluiden die niet zomaar op een eenvoudige, ondubbelzinnige manier beluisterd kunnen worden. Zijn dit parodieën op Aziatische, Afrikaanse of Oosterse muziek? Of zijn de verschillende secties duidelijke stilistische pastiches waarin, ondanks een paar onbevattelijke stukjes, de originele sfeer en het originele karakter precies worden overgebracht? Is het resultaat 'exotisch' omdat het door een pen van een Westerse componist bewerkt werd? Of is het misschien onmogelijk om met dit soort instrumenten muziek met typische Westerse kenmerken te maken?

Aan de ene kant is de notatie van deze compositie aangepast aan het feit dat de meeste spelers de speeltechnieken alleen tot een bepaald niveau kunnen beheersen. Dat betekent dat iedere partij uitsluitend genoteerd is in termen van tijdsduur en dynamische aantekeningen, als een doorgaande klaagzang; de speler moet de de voorgeschreven ritmes voorzien van toonhoogtes, in welk register dan ook. Aan de andere kant heeft het zingen een uitzonderlijke positie in deze compositie gekregen: iedere musicus moet ten gunste van de vocale partij kiezen als het niet lukt om die tegelijkertijd met de instrumentale partij uit te voeren. De mogelijkheid om te zingen leek me essentieel, aangezien dit - in tegenstelling tot de uitvoeringspraktijken in andere delen van de wereld - op systematische wijze geschrapt werd uit de serieuze Europese muziek.

De partituur bestaat uit vijf secties (A-E) die in een willekeurige volgorde uitgevoerd mogen worden; hoewel veel stukken door pauzes zijn gescheiden, lijken ze nauwelijks op delen in de traditionele betekenis van dit woord. In de secties B en E worden tapes via luisprekers afgespeeld. Zij bevatten opnamen van fragmenten van authentieke niet-Europese muziek, die in lengte variëren. Tegenwoordig zijn veel bronnen en opnamen verkrijgbaar, maar om het idee van deze compositie goed weer te geven, moet bij de keuze van de originele muziek rekening gehouden worden met de gekozen instrumenten. Men kan expres kiezen voor muziek die overeenkomt met de bespeelde instrumenten om de etnomusicologische gelijkenis te onderstrepen, of juist niet.

Param Vir

Ultimate words: Infinite song

"The idea of writing a work that celebrates the courage and vision of a young person has attracted me since I was a teenager. The texts that Kim Malthe-Bruun wrote during his incarceration, after he had been arrested and sentenced to death by the nazi's, give us insight not only into his grim reality as a prisoner, but also into the qualities of wisdom and compassion that arose within him to meet and transcend this brutal experience.

My composition uses fragments from Kim's letters. Following an instrumental introduction, the first text MÆRKEGELIGT LIV is taken from a letter to Kim's aunt, written at a time when Kim was still free, and working for the Danish resistance. This is followed by a Drum Chant, which is a series of variations on a basic rhythmic pattern (taal). The taal is symbolic of the courage with which Kim - and others like him - rose up to confront the nazi power. Kim's writings make clear that he believed evil could not just be ignored, vilified or suppressed. It needed to be met and resisted, without hatred, and with all the strength and sacrifice it took to do so. That this courage was also fired by his compassion for the wrong-doer makes it all the more poignant.

The Chant leads to the main Aria HANNE, which composes out fragments from Kim's last letter to his friend Hanne, written just two days before he was executed by a firing squad.

I have tried, in this movement, to make the percussion instruments speak with many different voices, and to blend into their song the energy and power of the sea, which Kim loved so much.

Ultimate words: Infinite song is written to honour the truth that manifest within this wise and gentle being who lived his life with so much love".

Param Vir

Text by Kim Malthe-Bruun (8 July, 1923 - 6 April, 1945)

translated from the Danish by Gerry Bothmer

I. Introit - piano and percussion

II. Recitative - MÆRKEGELIGT LIV (Amazing Life)

fragment of a letter to Anna Ida Bruun (Nitte), Kim's aunt.

Hellerup. 28 November 1944

Everything is trembling and the agony which is part of every birth is everywhere. Never has the world been exposed to such suffering, but never has the feeling of life been so strong or so intense as now. I'm living an amazing life among amazing people, and it is through this that I have come close to them.

III. Chant - THE DRUMS OF COURAGE - percussion

IV. Recitative and Aria - HANNE - voice, piano and percussion

fragments of Kim's last letter to his friend Hanne.

Vestre Prison, German Section, Cell 411. 4 April 1945

My own dearest Hanne,

Today I was taken before the military tribunal and condemned to death. What a terrible blow this is for a girl of twenty! I've been given permission to write this farewell letter, but what I shall write? How shall I formulate my swan song?

Time is short and there is so much to say.

... My love for you is without bounds, but not more so now than before. It's not a love which causes me pain. This is the way it is, and I want you to understand it. There is something inside me alive and growing - an inspiration, a love - call it what you like; something which I still haven't been able to define. Now I'm going to die and I still don't know if I have started a little flame in another being, a flame which will survive me. But still, my heart is at rest because I've seen the richness and abundance of nature. No one takes notice if a few seeds are trampled under and die. When I see all the riches that still live on, why should I despair?

Lift up your head, my most precious love and look! The sea is still blue, the sea which I loved and which has enveloped us both. Now you will live for the two of us.

... one day you will meet the man who will be your husband. The thought of me will flash through you, and perhaps deep down you will have a vague, uneasy feeling that you are betraying me or something in you which is pure and sacred. Lift up your head, Hanne, look straight into my laughing eyes and understand: the only way to betray me is not to follow your natural instincts. When you see him, let your heart go out to meet him - not to drown your sorrow but because you truly love him.

... all that is life to me is now concentrated on you. I would like to breathe into you all the life that is in me, so that it can go on and as little as possible of it go to waste. This is the way I was made.

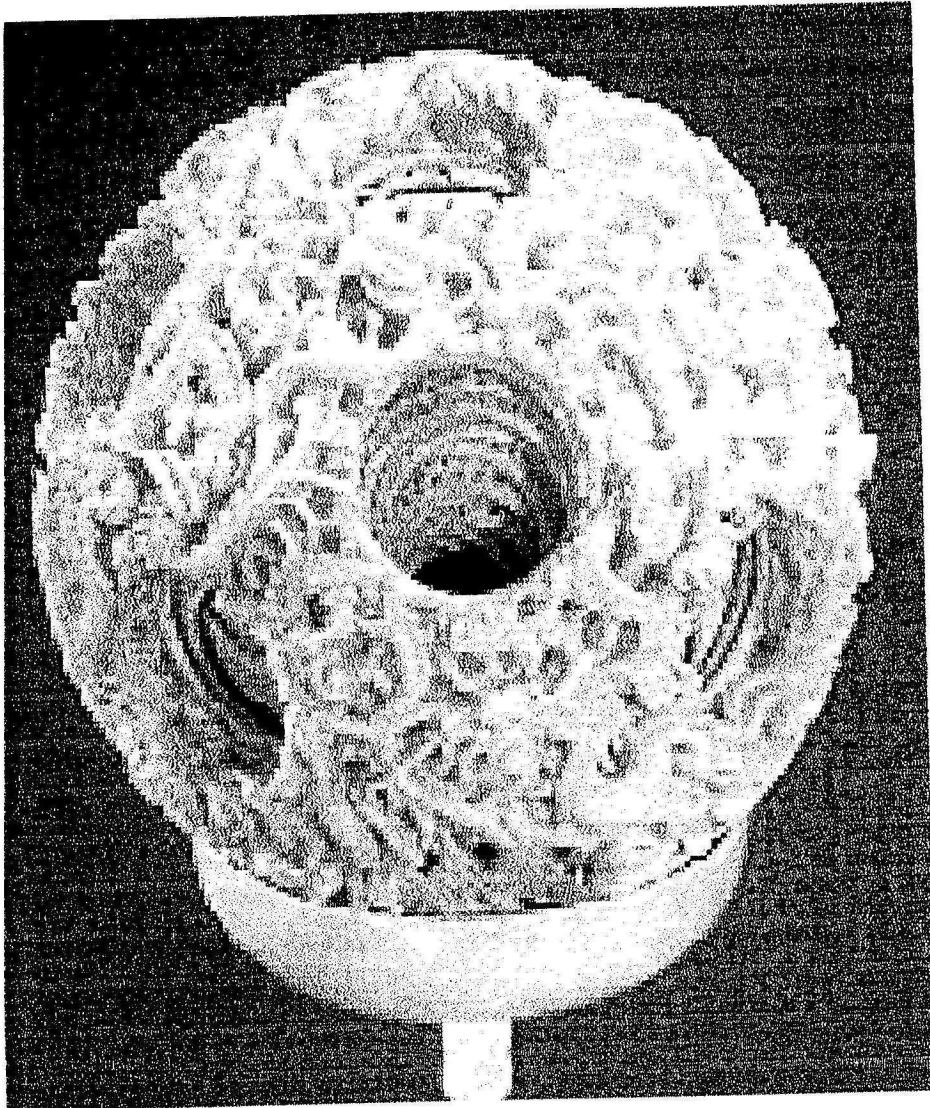
*

fragments from Kim's diary of 27 march, 1945 as he had reflected on the crucifixion of Jesus. (Not sung)

... Then he was swept up by an enormous wave which finally carried him to his death. It so filled his mind that he didn't have an instant's fear of hesitation. When he met his executioners they put him physically out of the material life. He felt so liberated, so uplifted, that he no longer saw them with the eyes of a human being, but with infinite wisdom and compassion...

Kim Malte-Bruun
foto: Edition Wilhelm Hansen

Multiple Layers Ivory Ball

De grenzen tussen metafoor en citaat, of tussen model en parafrase komen duidelijk aan het licht. Dat zijn de resultaten van een muzikale blik die sceptisch staat tegenover historische indelingen in geografische regio's, waarvan de randen dunner en dunner worden.

Exotica is opgedragen aan het zesde zintuig."
Mauricio Kagel

SLAGWERKGROEP DEN HAAG

In 1977 richtten vier slagwerkstudenten van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag een slagwerkensemble op: Slagwerkgroep Den Haag. Inmiddels is het ensemble uitgegroeid tot een vaste bezetting van zes slagwerkers, die naar gelang de behoefte uitgebreid kan worden.

Het ensemble heeft zich in de loop van de jaren een belangrijke plaats verworven in het Europese muzikleven. De groep trad op in vrijwel alle landen van Europa, de Verenigde Staten en het Midden-Oosten en was te gast bij de belangrijke festivals voor nieuwe muziek. Het repertoire van Slagwerkgroep Den Haag omvat bijna de gehele literatuur van westerse slagwerkcomposities en reikt van de eerste composities voor slagwerkensemble uit de eerste helft van de twintigste eeuw tot de grote slagwerksextetten van Iannis Xenakis en speciaal voor de groep geschreven werken. Componisten als Elliott Carter, Mauricio Kagel, Theo Loevendie, Steve Reich en John Cage werkten samen met de groep bij het realiseren van hun werken. Een bijzondere samenwerking met Karlheinz Stockhausen resulteerde in een serie optredens van Slagwerkgroep Den Haag in Stockhausens opera *Samstag aus Licht* in het Teatro alla Scala in Milaan. In 1992 werd het vijftienjarig bestaan van de groep gevierd met Het Slagwerkfestival Den Haag.

In oktober 1994 vond het tweede Slagwerkfestival plaats, waarin Slagwerkgroep Den Haag een prominente plek innam met een programma gewijd aan de Amerikaanse componist Henry Brant.

In 1995 speelde de groep in London in de Royal Albert Hall in de serie BBC-Promsconcerten.

In 1996/1997 maakte Slagwerkgroep Den Haag met Theatergroep Hollandia de zeer succesvolle muziektheatervoorstelling *Su-Pa*, waarin de slagwerkers acteerden en de acteurs ook slagwerk speelden.

Een serie van drie cd's werd geproduceerd, waarop telkens een specifieke groep instrumenten wordt belicht: vel-instrumenten (*Skin Hits*), houten instrumenten (*The Wooden Branch*) en metalen instrumenten (*Irony*).

TOELICHTINGEN OP HET PROGRAMMA

In dit programma staat de verhouding tussen de oosterse en de westerse wereld centraal.

John Cage schreef met zijn specifieke gebruikmaking van de *I Ching* in 1991 een kort stuk voor Slagwerkgroep Den Haag. Param Vir, een in Engeland residerende Indiase componist, in wiens muziek cultuurverschillen gethematiseerd worden, componeerde in opdracht van Slagwerkgroep Den Haag een werk "about the main human problem: war because of ideological differences", voor bariton, piano en slagwerk. Hij gebruikt voor dit werk teksten die gedurende de Tweede Wereldoorlog in gevangenschap geschreven zijn door de jonge Deense verzetsstrijder Kim Malthe-Bruun, en met name de buitengewoon aangrijpende afscheidsbrieven die hij aan zijn vriendin en aan zijn moeder schreef.

Van Mauricio Kagel wordt het zeer zelden uitgevoerde meesterwerk *Exotica, für aussereuropäische Instrumenten* gespeeld, een bijna therapeutisch stuk, waarin de slagwerkers gedwongen worden om een groot aantal verschillende volksmuziektradities te verinnerlijken. Een beurtelings aangrijpende en hilarische poging tot een wereldmuziek in de meest inclusieve zin des woords. Michel van der Aa is in seizoen 1997/1998 *composer in residence* van Slagwerkgroep Den Haag, en schreef binnen de thematiek van dit programma een nieuw werk.

John Cage

Six

Six werd in 1991 voor Slagwerkgroep Den Haag geschreven ter gelegenheid van het 15-jarig bestaan van de groep.

"Losse tonen staan genoteerd in flexibele 'time brackets' [ ]. De begin- en eindpunten van de brackets van de zes partijen overlappen elkaar; de tonen kunnen kort, lang of iets daartussen zijn, mits ze niet eindigen voor de laatste time bracket. Zorg dat de middellange of lange tonen zacht of zeer zacht zijn; als de tonen kort of zeer kort zijn, kunnen ze hard zijn, hoewel dat niet per se hoeft. De slagwerkinstrumenten zijn verschillend, maar niet omschreven. Als aan klanken een tijdsduur verbonden is, moeten ze gestreken worden, of met een tremolo gespeeld, maar zó dat de aanslag niet hoorbaar is; ze mogen ook niet bijvoorbeeld *fz* aangeslagen worden en eenvoudig trillend uitklinken."

John Cage

death of Oedipus van Qu Xiaosong en zong hij mee in *Wolvendorp* van Guo Weijing. In het seizoen 1994/95 werkte hij bij Opera Zuid aan Janaceks *Het sluwe vosje*, zong hij de rol van de Keizer in Ullmanns *Der Kaiser von Atlantis* en was hij te gast op de Biennale van Venetië.

Romain Bischoff zong ook Leporello in *Don Giovanni*, Melisso in Händels *Alcina*; hij zong in *De Steek van de Schorpioen* van Ilse van de Kasteelen voor Taller Amsterdam en in *De Verzoeking van Sint Antonius* van Luis de Meester (CD- opname bij de BRT). Verder is hij oprichter, dirigent en artistiek leider van het Erasmus Kamerkoor te Rotterdam.

SEPP GROTENHUIS

Sepp Grotenhuis studeerde bij Else Krijgsman aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en vervolgens bij Gary Graffman en Leon Fischer aan het Curtis Institute of Music in Philadelphia (VS).

Sepp Grotenhuis debuteerde in 1978 als solist bij het Residentie Orkest. Sindsdien speelde hij in Nederland met verschillende vooraanstaande orkesten en voerden concertreizen door de Verenigde Staten, Europa, Rusland en Japan. Hij werkte nauw samen met de componisten Karlheinz Stockhausen en György Ligeti en bestudeerde het repertoire van de Tweede Weense School onder begeleiding van Leonard Stein en Alfred Brendel. Het *Pianoconcert* van Arnold Schönberg neemt een belangrijke plaats in zijn repertoire in. In Amerika won Sepp Grotenhuis de eerste prijs op het Concerto Soloists of Philadelphia Concours en werd hij onderscheiden uit naam van de Bartok Society. Tevens ontving hij de Festsorazzi Prijs bij zijn afstuderen aan het Curtis Institute. Van Sepp Grotenhuis verschenen diverse cd's, onder andere met de pianiste Ellen Corver. Hun opname van *Mantra* van Stockhausen werd bekroond met een Edison ('96).

Concerten:

14.03.98	20.30 uur	Hal 4, Rotterdam
17.03.98	20.30 uur	Paradiso, Amsterdam
18.03.98	20.30 uur	Theater Romein, Leeuwarden
19.03.98	20.15 uur	Vereeniging, Nijmegen
20.03.98	20.00 uur	Muziekcentrum, Enschede

In Rotterdam, Amsterdam en Leeuwarden wordt om 19.45 uur een gratis inleiding op dit programma gegeven. In Enschede begint de gratis inleiding om 19.15.

Uitvoerenden:

Slagwerkgroep Den Haag: Ron Colbers, Steeph Gerritse, Tom van der Loo, Arnold Marinissen (14 t/m 19.03), Emiel Matthijsse, Ger de Zeeuw, Richard Jansen (20.03)

Slagwerkgroep Den Haag speelt Oost-West

Port betaald
Amsterdam

bariton Romain Bischoff
piano Sepp Grotenhuis
dirigent Micha Hamel

14.03.98 20.30 Rotterdam, Hal 4 (reserveren 010.4126031 of 020.6226979)
17.03.98 20.30 Amsterdam, Paradiso (reserveren 020.6226979)
18.03.98 20.30 Leeuwarden, Theater Romein (reserveren 058.2158565)
19.03.98 20.15 Nijmegen, Vereniging (reserveren 024.3221100)
20.03.98 20.00 Enschede, Muziekcentrum (reserveren 053.4858500)

In Rotterdam, Amsterdam en Leeuwarden wordt om 19.45 uur een gratis inleiding op dit programma gegeven. In Enschede begint de gratis inleiding om 19.15.

programma:

John Cage	Six
Michel van der Aa	Between (wereldpremière)
Param Vir	Ultimate words: Infinite song
Mauricio Kagel	Exotica

In dit programma staat de verhouding tussen de oosterse en de westerse wereld centraal. John Cage schreef met zijn specifieke gebruikmaking van de I Ching in 1992 een kort stuk voor Slagwerkgroep Den Haag. Param Vir, een in Engeland residerende Indiase componist, in wiens muziek cultuurverschillen gethematiseerd worden, componeerde in opdracht van Slagwerkgroep Den Haag een werk "about the main human problem: war because of ideological differences", voor bariton, piano en slagwerk. Hij gebruikt voor dit werk teksten die gedurende de Tweede Wereldoorlog in gevangenschap geschreven zijn door de jonge Deense verzetsstrijder Kim Malthe-Bruun, en met name de buitengewoon aangrijpende afscheidsbrieven die hij aan zijn vriendin en aan zijn moeder schreef. Van Mauricio Kagel wordt het zeer zelden uitgevoerde meesterwerk *Exotica, für aussereuropäische Instrumenten* gespeeld, een bijna therapeutisch stuk, waarin de slagwerkers gedwongen worden om een groot aantal verschillende volksmuziektradities te verinnerlijken. Een beurtelings aangrijpende en hilarische poging tot een wereldmuziek in de meest inclusieve zin des woords. Michel van der Aa is in seizoen 1997/1998 *composer in residence* van Slagwerkgroep Den Haag, en schrijft binnen de thematiek van dit programma een nieuw werk voor vier slagwerkers en tape.

Voor meer informatie: Slagwerkgroep Den Haag/Lucine Schipper
Keizersgracht 261, 1016 EC Amsterdam
tel 020.6226979, fax 020.6229081, e-mail: kantoor@euronet.nl

Illustratie voorzijde: Marc Terstroet

